

Fransa'da Seçim Harcamalarının Denetlenmesi - I

- Seçim Harcamalarının Kaynakları ve Tavanları -

Zeki Öztürk*

Giriş

Seçimlerin yapılması çok çeşitli gideri gerektirmektedir; bu giderler iki türdür: biri oy pusulalarının basılması, seçim sandıklarının hazırlanması, sandık görevlilerine ödenecek ücretlerdir. Diğer ise, seçime giren adayların ve partilerin seçmene tanıtılması amacıyla seçim kampanyaları sırasında yoğun olarak yapılan giderlerdir. Bu çalışmanın hedefi bu giderler üzerinde yoğunlaşmak olacaktır.

Gelişmiş ülkelerde ve dolayısıyla Fransa'da bu giderler önemli boyuttadır. Özellikle 1970'lerde Batı Avrupa ülkelerinde siyasî partilere doğrudan ve dolaylı devlet yardımı yapılması ve kampanya giderlerine sınırlama getirilmesi yönünde yasal gelişmeler olmuştur. Siyaset-para ilişkisinden kaynaklanan yolsuzlukların ortaya çıkması ve buna bağlı hükümet krizlerinin bir çok ülkeyi sarsması konuya olan ilgiyi artırırken; eski Doğu Bloğu ülkeleri yeniden yapılanma döneminde daha işin başında tedbirlerini alarak, siyasi partiler ve seçim yasalarında siyasetin finansmanı konusunu ayrıntılı olarak düzenlemişlerdir.¹

Fransa'da ise seçim harcamaları ile ilgili yasal tedbirler ilk olarak 11 Mart 1988 tarihli ve 88-227 sayılı kanun ile gündeme getirilmiş ve 15 Ocak 1990 tarihli ve 90-55 sayılı yasa ile boşluklar doldurulmuş ve yenilikler getirilmiş

ve gelişmeler ışığında değişiklikler yapılmıştır.

Yapılan yasalara rağmen, yine de, tam bir sonuca ulaşıldığı söylenemez. Çünkü kurallar ve kurumlar kadar, konuyla ilgili toplumsal yaklaşımlar da yasa ihlallerinin en aza indirilmesinde etkili olmaktadır. İnsan unsurunun bulunduğu her yerde daima bir aykırılık, merak olarak da olsa, bulunabilmektedir.

I- Denetim İhtiyacının Nedenleri

Demokratik siyasî sisteme olan güvenin, bir başka deyişle halkın siyasete katılımının artırılması için yapılacak reformların en önemlilerinden birisi, siyasetin finansmanında kullanılan para kaynaklarını düzenlemek ve parti ile adayların seçim kampanyalarındaki giderlerini denetlemektir. Bu denetlemenin başlıca nedeni, harcamaları ve israfı sınırlayarak ve seçime katılan adaylar arasında bir hakkâniyet sağlayarak siyasî hayatı ahlakî bir yapıya kavuşturmadır.²

1980'li yıllarda artan propaganda masraflarının finansmanını karşılamak, siyasî partiler ve gruplar için büyük bir sorun olmuş, bunun neticesinde, verilen oyların %5'ini alan adayların resmî poster, yazılı kâğıtların baskı maliyetlerinin karşılanması ve ücretsiz posta ve toplantı salonları tahsis edilmesine karşın; yine de, partilerin karşılamaları gereken giderler büyük miktarlara ulaşmış ve bu nedenle masrafların karşılanması yönteminde, yasaların da yetersiz olması nedeniyle, illegal (yasal ol-

* Araştırmacı, Uzman.

mayan) yollara başvurulmuştur. Büyük boyutlara varan bu finansman ihtiyacı, partileri ve adayları, hem inanılmaz miktarlara ulaşan seçim harcamalarının gerçek miktarını, hem de onları finanse etmek için kullandıkları illegal araçları gizleme yolunu seçmişlerdir. Bu illegal araçlar sahte faturalar, uydurma dernekler, yerel ya da ulusal düzeyde ihale işleri alan firmaların parti veya kişilere verdiği rüşvetler ve benzerleri olmuştur.³

Bu olayların basında geniş bir şekilde yer alması ve kanunlardaki boşluklar yeni bir düzenleme yapılmasını gerekli kılmış ve 11 Mart 1988 tarihli ve 227-88 sayılı kanun ile ilk kapsamlı ve önemli adım atılmıştır. Bu kânun ile siyasî partiler ve grupların finansmanına ahlakî bir çerçeve ile seçim harcamalarına tavan (üst sınır) getirilmiştir. Fakat bu çıkarılan kânun da yetersiz kalmış ve bu kânunu da güncelleştiren ikinci bir kânun çıkarılmıştır. Seçim yasasının içerisinde yer alan ve aşağıdaki bölümlerde geniş şekilde maddeleri üzerinde durulan 90-55 sayılı ve 15 Ocak 1990 tarihli kânun ile hem yerel seçimlerle Avrupa parlamentosu seçimlerinde seçim harcamalarına sınır konulmuş, hem de yaptırımlar ağırlaştırılmıştır. Seçim harcamaları deyimi de, seçimlerin yapılacağı ayın ilk gününden önceki on iki ayda yapılan harcamalar olarak kabul edilerek, fazla harcamayı teşvik eden bazı kampanya şekilleri yasaklanmıştır.⁴ İkinci çıkarılan kânunun önemli özelliği, belli sınırlar ve şartlar içerisinde özel kişilerin partilere açıktan, şeffaf bir şekilde bağış yapmasına imkan tanımasıdır.⁵

Bu kânunların çıkarılması, demokratik sistemin sağlıklı işlemesi ve siyasetin, toplumdaki itibarını kazanabilmesi açısından kaçınılmaz olmuştur. Çünkü bir demokratik rejimde, siyasî sorumlulukları paylaşanların tamamını yakından ilgilendiren, en kötü suçlama biçimi haksız da olsa, kötü şüphelerdir. Bu şüphelerin delilleri açığa çıkarılmadığından, şüpheler ortadan kaldırılamamış ve bütün siyaset için genelleştirilmiştir.⁶

Öte yandan, o dönemde Fransa'da, seçim harcamalarında şeffaflık olmamasına karşın, harcamalarda şeffaflık varmış gibi hareket eden siyasîler, büyük miktardaki harcamalarının

fedakar parti üyelerinin aidatlarıyla karşılandığını kamuoyuna açıkladıklarında, bir yönüyle, faydalandıkları kaynakları itiraf etmişlerdir.⁷

Seçim harcamaların için kullanılan kaynaklarının şeffaflığındaki yetersizlik, mevcut yasalardaki hükümlerin yetersiz kalması nedeniyle, sürekli olarak kamuoyunu rahatsız etmiş ve demokratik sistem, içinde yaşanan, şeffaflık varmış gibi hareket edilen, ancak, kılıfına uygun olarak sağlanan çıkarlar gibi, çirkinliğe, iki yüzlülüğe ve dedikoduların bolluğuna ve buna paralel olarak ortaya çıkan skandallarla artma eğilimi gösterdiği anlaşılan yolsuzluklara daha uzun zaman razı olamamıştır.⁸

Bu nedenle, ilk defa 1987 yılında Cumhurbaşkanının hiç bir değer ifade etmeyen önceki uygulamalara son verilmesini istemesi sonucu oluşan 11 Mart 1988 tarihli kânun, bir başlangıç oluşturmuş, fakat yetersiz kalmıştır. Bu ilk kanunun hiç kuşkusuz en yararlı yanı, hiç olmazsa yasal boşlukların açığa çıkarılmasını sağlamış olmasıdır. Bu boşlukların az veya çok olması önemi değildir. Önemli olan, bu yasanın siyaset yapanların yaptığı harcamalarda yolsuzluk yapılmasına yeterince açık kapı bırakması⁹ ve ayrıca, seçim harcamalarında israfı yol açmasıydı.

Çıkarılan ilk kânunun uygulanmasıyla ortaya çıkan yolsuzluğa yol açan yasal boşluklar, toplumu rahatsız etmiş ve sonuçta, Cumhurbaşkanı, hükümetten, aynı anda üç önemli hedefe ulaşmayı öngören ve yapılması demokratik sistemin sağlıklı işleyebilmesi için kaçınılmaz görünen ve siyasi faaliyetlerin finansmanında şeffaflığın sağlanmasına yönelik olacak, *harcamaların azaltılması, gelirlerin şeffaflaştırılması ile bu iki konuda meydana gelebilecek ihlaller uygulanacak yaptırımlarının ağırlaştırılması*¹⁰ amacıyla yasal yünden daha ileri adımların atılmasını istemiştir.

A- Harcamaları Azaltmak

Siyasetin tarihine bakılırsa, siyasî mücadelenin önemli olanı, tek kuruluş (maddi harcama yapılmadan) ödemedi verilebilir. Bu gerçek, maalesef, zamanla ve şartların değişmesiyle unutulmuştur. Fransa'da kitle iletişim araçlarından olan basın, radyo ve televizyonlar, si-

yasî olayları düşünce boyutuyla değerlendirmemiş olması, aksine, tamamen harcama bütçesini ön plana çıkarmış olmasından dolayı; Fransız toplumu, bu konulardaki günlük durumlarından ve taraflarca savunulan düşüncelerden, yürütmenin takip ettiği siyasetten, muhafetkilerin gösterdiği reaksiyonlardan bilgi sahibi olmuşlardır. Bu ortaya çıkan konjonktürde, düşünceler karşısında siyaset kavramına sadık kalanlar ise sadece düşünceleri karşılıklı değerlendirenler olmuştur. Bu ise, bir ülkenin siyaseti açısından bir kayıp olarak görülmemelidir.

Doğal olarak, bunda ne yanlış var anlayışında olan ve olaylara, çıkarları icabı, kendi kavramlarıyla açıklama getirerek avantajlı konumda bulunan ve nihayet, herkesin bildiğini söylemeyi arzu eden siyasetçilerin, basın organlarında geçmişten beri elde edilen taraftarların ödüllendirilmesi gerekliliği düşünüldüğünde, bu kampanyayı sürdürmelerinin kaçınılmaz olduğu kabul edilebilir.

Ancak, Fransa'da meclisin çatısı altında yer alan her parti veya adayın, en uygun propaganda şeklini olabildiğince mantıklı bir şekilde seçebileceği, en faziletli fikir mücadelesiyle seçimlere katılabileceği konusu, bütün meclisin üzerine düşen bir görev olmuştur. Zira, güç olan, bu durumdan uzak olmaktır. Çünkü, yalın zamana kadar genel seçimlerde, büyük partiler ve önemli adaylar arasında çılgınca ve sürekli devam eden yarış biçiminin, kaynak bulma gücü olmayan kişiye bütün gücünü kaybettirdiği gözlenmiştir. Bu durumda, örnekler göstermiştir ki, harcama gerekli, ancak, hangi biçimde ve ne olursa olsun mantığıyla, özellikle rakibi tarafından bir engele maruz bırakılma korkusuyla ve seçime katılanların bütün kozlarını ortaya sürerek propaganda yapılması yanlıştır.¹¹

Bütün mali gücün sarfedilmesiyle, seçimlerden yine de başarısız çıkılması, yani mali gücün seçimi garanti etmemesi, siyasette düşüncüyü ön plana çıkarması bakımından mutluluk verici olmasına karşın, sahip olunan sınırlı kaynakların ticari bir işte kullanılmamasından dolayı, sadece azınlık bir kesimin yararına yok olması ise, ülke ekonomisi bakımından bir kayıp olarak değerlendirilmiştir. Çünkü bir ticari

alanda değeri olan ve kullandığı zaman, sonuçları itibariyle, ülke ekonomisi açısından nicelikli hedeflere yönelen sermaye, siyasi alanda garanti olmayan bir hedefte olduğu gibi hiçbir zaman boş yere sarfedilmiş olmayacaktır. Bu durumlar ortada iken hâlâ en iyisini yapmak amacıyla, siyasi rakiplerinden daha fazla harcama yapma eğiliminin sürmesi ise, seçime katılan herkesi, kaynağını araştıramadıkları ve verilmişindeki ağır şartlara dikkat edemedikleri, ihtiyacı olduğuna inandığı sermayeyi (enjeu), elde edebilmeleri yoluna sevk etmekte ve böylece, partilere yardım eden sadık kişileri de, kaynağı belli olmayan sermayeyi (parayı) işine karıştırmaları için yönlendirebilen acımasız çarklar işlemeye başlamaktadır. Bundan dolayıdır ki, ihtiyaç olan seçim harcamalarına etkili biçimde tavan koyarak işe başlamak gerekmiştir.¹²

Harcamaların azaltılması bakımından önemli olarak değerlendirilebilecek ilk somut önlem, yasamanın, bilinçli bir şekilde televizyonda siyasi içerikli yayınlara izin verilmesini içeren yasa teklifini 1986 yılında reddetmesi olmuştur. Ancak mevcut yasa ile, bu önlemden daha ileri adımlar atılmakta ve sadece harcamalara bir tavan tespit etmekle yetinilmemekte, aynı zamanda, propaganda amaçlı yayının en pahalı biçimlerine yönelecek maddi imkanlara da sınırlama getirilmektedir.

Bu yasa yürürlüğe girdiğinde, her hal ve karda, toplanan bütün miktarı (paraların) yararlı bir biçimde sarfetme imkanı kalmadığından, her ne pahasına olursa olsun kaynak temin etme yolunun terkedileceği düşünülmektedir. Ayrıca bundan başka, yasayla getirilecek zorunlu sınırlar, nitelikli çabaları teşvik edecek ve belki yeni yaptırımlara uygun hareket edecek partilerin ve adayların hayalci veya modern olmayan veya mantıklı veya düzensiz olan eskimiş, yetersiz veya etkisiz davranışları, seçmene, vekillerinin seçilmeleri halinde ne yapabileceklerini önceden görme fırsatını sağlayabilmektedir.¹³

B- Gelirlerin Şeffaflığı (Açıklığı)

Siyasi partiler ve gruplar 1989 yılında ilk defa, 11 Mart 1988 tarihli kanunla öngörülen yarımdan faydalandılar. Bu tartışılmaz bir iler-

leme olmuş, ancak yetersiz kalmıştır. Çünkü bu finansman sadece parlamentodaki parti ve gruplara verilmiş ve yeterli sayıda milletvekili olmayan partiler bu imkandan yararlanamamış ve bunun önüne geçmek için yeterli sayıda parlamenter, yıllık tahsisat zamanı, hülle gruplar oluşturarak bu yardımı hak etme yönüne gitmişlerdir.

Bu itibarla, açıklıkla ve denetimle ilgili mevcut yasa önerisinde, İspanya'da yürürlükte olan sistem gibi, belirli sayıda seçim bölgelelerinde, mevcut siyasi partilere, elde ettikleri oy sayılarından hesaplanarak bir hazine yardımı öngörülmüş ve ayrıca, buna ilaveten, Millet meclisinde temsil edilen partilere, milletvekillerinin sayılarına orantılı olarak bir yardım daha elde etme imkanı getirilmiştir. Fakat, devlet yardımının miktarı, partilerin ihtiyacının üzerinde değil, hatta onların harcamalarıyla sınırlı kalmıştır. Buradan hareketle, partilerin finansmanının açıklığıyla ilgili biri devlet tarafında yapılan hazine yardımını arttırmak, diğeri de gerçek kişilerce verilecek bağışlarla eksik kalan kısmı tamamlamak şeklinde iki uygulama ortaya konmuştur.¹⁴

Birinci uygulamanın başlangıçta gözlenen zorluğu ise, hazine yardımının uygun seviyeye getirilmesi amacıyla, bütçeye ek gelir temin etme sıkıntısı ortaya çıkmış ve siyasi hayatın finansmanına yardım verilmesi nedeniyle, başlıca yükü vergi yükümlülerine yüklemesi olmuştur. Bu, doğal olarak, göz önünde bulundurulmuş, ancak, başka ülkelerdeki örneklerde çok daha yüksek olan hazine yardımlarının, yeterli miktardan daha fazlasıyla genel bütçeye eklendikleri, buna karşın, Fransa'daki uygulamada ise, bütçeye eklenen yetersiz yardımların eksik kalan kısmının, özel finansmana izin verilerek ve karşılıklı olarak bağışların tavanı sınırlanarak, bağış alan ve verenin kimliği açık olacak şekilde, şeffaf olarak yapılan bağışlar veya yardımlar ile tamamlanmasının çok daha gerçekçi ve akılcı olacağı sonucuna varılmıştır.¹⁵

Bu durumda, Kanada'da yaşayanlarının çoğunluğunu Fransızca konuşanların oluşturduğu Quebec'in uygulamaktan memnun olduğu böyle bir sistem ile, şeffaflık meydana getirilmiş ve her kesim, bağışları aldıkları zaman yeni

finansman sağlamak için daha düne kadar zorluklarla karşılaşan partiler, yardım tavanının varlığıyla, yasal olmayan isteğe karşı etkili bir savunma aracı karşılarında olduğu için, özgür düşünceleriyle bağışta bulunabilmeyi bilen gerçek ve tüzel kişiler ve nihayet demokrasinin yaşaması bedelinin önemli bir kısmı karşılandığından hazine yardımları bundan faydalanmaktadır.

Bu çıkarılan yasa ile yeni bir anlayış ortaya konmakta ve bugüne kadar siyasi etkinliklerin finansmanına katkıda bulunanlar için uzun zaman uygulanan yargılama süreci ve bu nedenle sadece gizli yardım veya bağış yapabilme anlayışı terkedilmekte ve aynı zamanda siyasi partileri ve mutsuz adayları desteklemek amacıyla mevcut engeller kaldırılmaktadır. Bu başlangıçla, siyasi hayatın gelişmesinde yaşanan bir dizi değişim nedeniyle, daha önce anlaşılmayan bu alandaki yeni ilerlemelere de yol açılmaktadır.

Bu yeni uygulama nedeniyle, siyasi partilerin ve grupların, içişlerine her türlü müdahaleyi reddeden ve faaliyetlerin yapılmasındaki serbestiyeti güvence altına alan Fransız Anayasanın 4. maddesinin arkasına sığınma eğilimi gösterdikleri, ancak hazine yardımı almak sözkonusu olunca, bu eğilimlerinden vazgeçtikleri görülmüştür. Sonuçta, bu yasa ile, Anayasanın başka bir prensibi olan 1789 tarihli vatandaşlık ve insan hakları deklarasyonunun 14. maddesindeki devlet yardımlarının kullanılmasının kontrolünü öngören prensip uygulanmaya başlanmaktadır.¹⁶

Bu yasa ile getirilen bir başka yenilik ise, hesap tutma yükümlülüğüdür ki, bununla gelir ve giderlerde şeffaflık sağlanmakta ve her türlü şüpheye karşı yardımı alanlar ve verenlerin bu şekilde korunması düşünülmektedir.¹⁷

C- Siyasi Yozlaşmaya Karşı Yaptırımları Ağırılaştırmak

Söz konusu denetim ile ilgili çıkarılan yasanın önemli bir adımı da, yasaya aykırı davranışların cezalandırılmasına yönelik yaptırımların artırılmasıdır. Böylece, alınan önlemlerin tamamının meşru karşılığı, gelecekte onlara aykırı davranacakların hiçbir özür şekline sahip olmamalarını garanti altına almaktadır.

Ayrıca, hesaba dahil edilmeyerek bağış alanların, kişisel zenginlik sağlamak amacıyla mal edinmek isteyebilecekleri göz önünde bulundurulurken, zaten siyasi ahlaktan yoksun bu insanlara gerekli yaptırımın uygulanması için yasaya hükümler konarak bu yol kapatıldığı ve böylece, yasanın, bundan sonra onu ihlal edecek herkese karşı kesin hükümleri olduğu ve bu nedenle mevcut cezaların kuvvetlendirildiği veya bazen onları daha etkili kılmak amacıyla değişikliğe gidileceği anlaşılmaktadır.¹⁸

Yukarıda detaylıca incelenen gerekçelerden hareketle, denetime gidilmesi ülke demokrasisinin yaşaması için kaçınılmaz olmuş, seçim kampanyalarına yönelik yapılan harcamaların tamamını düzenleyici hükümler yasaya konmuştur. Bu hükümlerin arasında, şeffaflığın sağlanmasına yönelik, özellikle seçim harcamalarının tavanıyla ilgili hükümlerin çokluğu, sadece, bağış toplamaya yönelik seçim şirketlerinin kurulması ve denetimle ilgili Siyasi Hayatın Finansmanı ve Kampanya Hesapları Milli Komisyonunun oluşturulması yükümlülüğü yer almaktadır. Bu arada, gelir ve giderleri denetlemeden sorumlu ortak mahkeme, gerekli objektif kontrolü yapacak ve bir yolsuzluk meydana gelme şüphesi olan her şeyi, yerine başka birinin geçemeyeceği yetkili yargıca gönderebilecektir.

Bu yasanın kabul edilmesi, şu bir gerçektir ki, seçim zamanlarında, toplumu ve siyasetçiyi rahatsız eden kaçınılmaz nedenlerden dolayıdır ve bu yasa, bir bütünlük içinde hem adayların hem de siyasi partilerin finansmanında aranan şeffaflığa yönelik unsurları ve buna bağlı finansman şirketleri ile birlikte siyasi partilerin hazine yardımından faydalanmasındaki değişiklikler ve seçim bölgelerinde faaliyet gösteren derneklere yönelik hükümleri de içermektedir.¹⁹

Bu yasanın getirdiği önemli bir yenilik, şeffaflığın ortaya konması bakımından bağış yapanların bunu bir mali vekil aracılığıyla yapmaları halinde, gelirleri üzerinden vergi indirimini uygulamasına gidilmesidir. Ancak, bağışı veren ve onu kabul edenin hesaplarında bunun doğrulanması bir zorunluluk olmakta ve böylece bir nevi iki taraflı denetim ortaya konmaktadır.

Bu açıklamaların ışığında siyasetin finansmanı ile ilgili çıkan yasalarda bildirim ve sınırlamalar ve bunların denetimleri yer almaktadır. Denetime ihtiyaç duyulmasının en önemli nedeni haksız rekabetin önüne geçilmesi yatmaktadır. Giderek artan seçim giderleri, partileri yeni kaynaklar bulmaya yöneltirken, buna bağlı siyasal yolsuzluk söylentileri de artmaktadır. Güçsüz partilere ve adaylarına zenginlerin yaptığı bağışlar, diğer partiler ve adayların karşısında bu partilerin ve adayların haksız ve yasa dışı güç sağlamalarına imkan tanıyamamaktadır. Bu durumda siyasal eşitsizlik meydana geldiği gibi, aynı zamanda, iktidar partisinin lehine çıkar elde edilmesi sözkonusu olmamakta ve böylece siyasal sisteme olan güven azalmakta ve sistemde, başta seçimler olmak üzere kurumsal meşruiyet krizine sebep olmaktadır. Bu sebepleri ortadan kaldırmak için yasal düzenlemelere gidilmiş ve çıkarılan yasalar ile, siyasal partilerin ve adayların eşit ortamda yarışması hedeflenmiş ve siyasetçilerin güçlü mali kaynaklara sahip olanların baskılarından kurtulması sağlanmaya çalışılmıştır. Bunun yanında, yolsuzluk söylentilerinin önünde geçilmek istenmiştir.²⁰

II- Harcamaların Denetlenmesi ile İlgili Yasalar

Fransa'da seçim harcamalarının denetlenmesiyle ilgili 11 Mart 1988 tarihli ve 227-88 sayılı "Siyasal Hayatın Finansmanının Şeffaflığı" başlığı altındaki kanunla bu konuda ilk ve en önemli adım atılmış ve bunu takiben 15 Ocak 1990 tarihli ve 90-55 sayılı "Siyasal Etkinliklerin Finansmanının Açıklığa Kavuşturulması ve Seçim Harcamalarının Sınırı" başlığı altındaki yasa ile seçim yasanının 52. maddesine eklenen maddelerle (52-4-52-18) ve 227-88 sayılı kanunun yeniden gözden geçirilmesi sonrası yapılan değişikliklerle ikinci önemli bir adım daha atılmıştır. Sözkonusu bu yasa Yasa ve Kanun (Code Électorale) ve kanun (loi) temel alınarak, zamanla bunlara ek olarak çıkarılan kanun, yönetmelik ve genelgelerle değişiklikler yapılmıştır. Yasa ve kanunların incelemesi ve değerlendirilmesi yasanın başlatılarak, kanun, yönetmelik ve genelge sıralamasıyla yapılmakta ve Anayasa Kon-

seyince (Türkiye'deki Anayasa Mahkemesinin karşılığıdır) siyasi hayatın finansmanı ile ilgili sözkonusu yasa, kanunlara atıfla verilen kararlarda göz önünde bulundurulmaktadır.

A- Seçim Harcamalarının Finansmanı ve Tavanları

Fransa'da, seçim harcamalarının finansmanının sağlanması amacıyla ve seçim yasasında (Code Electoral) yapılan değişikliklerle, finansmanın gerçekleştirilmesi amacıyla partilere, gruplara ve adaylara belli dönemlerde ve zamanlarda, bu amaç için kurulan bir finansman şirketi veya mali müşavir tutma zorunluluğu getirilmiştir. Devletçe yapılan yardımlarının yetersizliği göz önünde bulundurularak, siyasi parti ve gruplara veya seçime giren adaylara, açıkça, belli bir miktarın da üstüne çıkmayacak şekilde, gerçek kişilerden seçim kampanyasında sarfedilmek üzere, bağış toplamalarına yasayla müsaade edilmiştir. Ancak, bu bağışların toplanmasına ve sarfedilmesine şeffaflık kazandırmak ve kontrol etmek suretiyle, yasa ya açık hükümler konmuştur.

1. Seçim Kampanyalarının Finansmanı

Kampanyaların finansmanı devlet tarafından verilen yardımların dışında, finansman şirketi veya mali müşavir aracılığıyla ve verilen za-

man aralığında gerçekleştirilmektedir. Bu zaman aralığı zorunlu hallerde (ölüm, istifa, görevden uzaklaştırılma) seçim kararıyla birlikte başlamaktadır. Bu sistem nüfusu 9.000'in altında olan belediyeler veya kantonlar ve buradaki belediyeler hariç, bütün seçimlerde uygulanmaktadır.²¹

Madde 52-4'deki hükümler ancak nüfusu 9.000'nin üzerinde olan seçim bölgeleri için uygulanmaktadır. Nüfusu 9.000'nin altında olan yerlerdeki seçimlere katılmaya karar veren aday veya adaylar listesi, kampanyalarını kendileri finanse etmeye çalışırlar. Bu kişiler isterlerse, her kişiden nakit bağış almakta serbesttirler, ancak, bu bağışlar, bağış yapana vergi indirimini hakkını sağlamamaktadır.²²

2. Harcamaların Tavanı ve Yardımlar

Seçim harcamalarına ve yardımlara bir üst sınır konmuş olup, bu sınırın aşılması halinde, duruma göre kazanılmış bir seçim kaybedilmiş olarak ilan edilebilmektedir.

Uygulanan Tavanlar

Kampanya hesaplarına uygulanan sınırların belirlenmesi için, seçim bölgelerinde yaşayan nüfus sayısı kullanılmaktadır. Bölge Meclisi, İl Genel Meclisi, Belediye Meclisi seçimlerine uygulanan tavanlar aşağıda verilen tabloda sayısal değerlerle elde edilmektedir²³ (Tablo 1).

Tablo 1

Seçim Bölgesindeki Nüfus Sayıları	Seçim Harcamalarının Nüfusa Göre Tavanı (Frank)			
	Belediye Meclisi Üyeleri Seçimi		İl Meclisi Seçimleri	Bölge Meclisi Üyeleri Seçimi
	Birinci Tura Katılan Listeler	İkinci Tura Katılan Listeler		
Nüfusu 15.000'ni Aşamayanlar	8	11	4,2	3,5
Nüfusu 15.001'den 30.000'ne Kadar Olanlar	7	10	3,5	3,5
Nüfusu 30.001'den 60.000'ne Kadar Olanlar	6	8	2,8	3,5
Nüfusu 60.001'den 100.000'ne Kadar Olanlar	5,5	7,5	2	3,5
Nüfusu 100.001'den 150.000'ne Kadar Olanlar	5	7	2	2,5
Nüfusu 150.001'den 250.000'ne Kadar Olanlar	4,5	5,5	2	2
Nüfusu 250.000'nin Üzerinde Olanlar	3,5	5	2	1,5

Bu tabloya göre bir belediye meclisi üyelerinin seçimi için nüfusu 335.505 olan bir seçim bölgesinde tavan hesaplaması birinci turda şu şekilde gerçekleştirilmektedir (Tablo 2).

Tablo 2

Nüfusu 15.000'ni Aşmayanlar	: 8 F x 15.000	120.000 F
Nüfusu 15.001'den 30.000'ne Kadar Olanlar	: 7F x 15.000	105.000 F
Nüfusu 30.001'den 60.000'ne Kadar Olanlar	: 6F x 30.000	180.000 F
Nüfusu 60.001'den 100.000'ne Kadar Olanlar	: 5,5F x 40.000	220.000 F
Nüfusu 100.001'den 150.000'ne Kadar Olanlar	: 5F x 50.000	250.000 F
Nüfusu 150.001'den 250.000'ne Kadar Olanlar	: 4,5 F x 100	450.000 F
Nüfusu 250.001'den 335.505'ne Kadar Olanlar	: 3,5F x 85,50	229.267 F
Üst Sınırın Miktarı Toplam		1.624.267 F

Nüfusu 1.387.039 olan bir bölgenin seçim harcaması tavanı şu şekilde belirlenmektedir (Tablo 3).

Tablo 3

Nüfusu 100.000'ne Kadar Olanlar	: 3,5F x 100.000	50.000 F
Nüfusu 100.001'den 150.000'ne Kadar Olanlar	: 2,5F x 50.000	125.000 F
Nüfusu 150.001'den 250.000'ne Kadar Olanlar	: 2F x 100.000	200.000 F
Nüfusu 250.001'den 1.387.039'ne Kadar Olanlar	: 1,5F x 1.137.039	1.705.558 F
Üst Sınırın Miktarı Toplam		2.380.558 F. ²⁴

aa) Milletvekili Adaylarının Harcamalarının Tavanı

"Milletvekili seçimine katılan bir adayın seçim harcamalarının tavanı 250.000 Frank'tır. Bu miktar, seçim bölgesinde yaşayan nüfus sayısının 1 Frank ile çarpılması suretiyle arttırılmaktadır."²⁵

Örneklendirmek gerekirse, nüfusu 110.620 olan bir seçim bölgesinden seçime katılan milletvekili adayının seçim harcaması tavanı, şu şekilde tespit edilmektedir.

Sabit Miktar	250.000 F
110.620 x 1 F.....	110.620 F
Toplam	360.620 F

27 Mart 1996 tarihli kararname ile bu miktarın, ayrıca, 1,05 Frank'la çarpılması uygulamasına geçilmiştir. Bu durumda adayın harcama tavanı 360.620 x 1,05 = 378.651 F olmaktadır. Bu değişiklik mevcut maddenin

(52-11) son fıkrasında yer alan güncelleştirme hükmü doğrultusunda 27 Mart 1996 tarihli ve 96-250 sayılı kararname ile yapılmıştır.²⁶

Korsika meclisi seçimlerinde uygulanan yöntem, Fransa'daki bölge meclisi üyeleri seçimiyle paralellik taşımaktadır.²⁷

ab) Avrupa Parlamentosu Temsilcilerine Uygulanan Tavan

Sözkonusu meclise seçilen temsilciler için uygun görülen harcamaların üst sınırı, Avrupa Parlamentosu temsilcileri seçimiyle ilgili 77-729 sayılı ve 7 Temmuz 1977 tarihli yasaya 90-55 sayılı ve 15 Ocak 1990 tarihli yasanın 9. maddesiyle eklenen ve 1995 yılında güncelleştirilen 19-1 maddesiyle belirlenmiştir. Buna göre bu miktar 56 Milyon Frank'tır.²⁸

ac) Bölgelerdeki Meclis Seçimlerinde Tavan ve Uygulamada Dikkat Edilen Hususlar

Fransa'da 3 çeşit idari birim bulunmaktadır ve bunlar belediyeler (nüfusu 1.000'in üzerinde olanlar, yaklaşık 37.000 adet), valilikler (100 adet; 96 metropol, 4 adet deniz aşırı) ve ortak bölgeler (26 adet; 22 metropol, 4 deniz aşırı). Bunlara ilaveten özel statüsü olan Paris, Marsilya, Lyon, Korsika, Mayotte, Saint-Pierre ve Miquelon gibi deniz aşırı birleşik bölgeler de bulunmaktadır.²⁹ Bu nedenle bölge meclislerinin seçimlerinde, seçim kampanya hesaplarında uygulanacak tavan ve harcamalar hakkında özel uygulamalar bulunmaktadır. Bu bölgelerden "deniz aşırı" bölgelerde seçime katılan adayların seyahat giderleri harcamanın tavanına dahil edilmemektedir.³⁰

Seçim kampanyası hesabı tavanının, deniz aşırı bölgelerde ve Yeni Kaledonya ve Fransız Polynesie'de hesap edilmesi amacıyla farklı bir hesaplama tablosu oluşturulmuştur. Ayrıca buralardaki yönetim şekillerinin merkezi idareden farklı olması nedeniyle, merkezde uygulanan yükümlülüklerin bazılarının bu bölgede seçime katılan adaylara uygulanılmasından sarfınazar edildiği ve yasal işlemler açısından görevlendirme unvanlarının değişikliği kanunda özellikle vurgulanmaktadır.³¹

Tablo 4

Seçim Bölgesindeki Nüfus Sayıları	Seçim Harcamalarının Nüfusa Göre Tavanı (Frank) Taşra ve Bölge Meclisi Seçimleri
Nüfusu 15.000'ı Aşmayanlar	10
Nüfusu " 15.001'den 30.000'ne Kadar Olanlar	8
Nüfusu " 30.001'den 60.000'ne Kadar Olanlar	7
Nüfusu " 60.001'den 100.000'ne Kadar Olanlar	5
Nüfusu " 100.001'den 150.000'ne Kadar Olanlar	5
Nüfusu " 150.001'in Üzerinde Olanlar	5

b) Yardımların Miktarı ve Ödenme Şekli

Adaylara ve siyasi partiler veya gruplara, gerçek kişilerce yapılan bağış ve yardımların miktarlarında farklılık olmasına karşın, şekil bakımından benzerlik arz etmektedir. Bundan dolayı bu konudaki hükümler farklı bölümler ve maddeler şeklinde düzenlenmiştir.

ba) Adaylara Yapılan Bağışlar

Aynı gerçek kişi, aynı genel seçimlerde desteklenen aday sayısı ne olursa olsun ve bu adaylar bir bölge veya değişik seçim bölgelerinde seçime katılmış olsalar dahi, toplam 30.000 Frank'tan fazla bağış yapamaz. Ayrıca 30.000 Frank tavanındaki bir bağış, birleşik hesap sahiplerinin tamamının aleyhine olmaktadır. Zira her hesap sahibi kişisel olarak, diğer hesap ortaklarınca vekalet verilmeksizin, hesabın gelirlerinin tamamını elinde tutabilmektedir. Bağışın bir toplum derneğinin hesabından çekle tahsil edilmesi, eğer hesap ödemeye müsaitse, bu bağış hükmi şahsiyet tarafından yapılmış olarak değerlendirilmez.^{32,33}

Seçim kampanyası için bir adaya yapılan 1.000 Frank'ın üzerindeki bağış çekle yapmak zorundadır. Ancak, bu durumda bağış yapmanın vergi indiriminden yararlanması söz konusu olmaktadır. Diğer taraftan, Fransa'da bazı seçim bölgelerinde adayın 1.000 Frank'ın üzerinde bir bağışı çeksiz kabul ettiği tespit edilmesi, kampanya hesabının reddedilmesine ve dolayısıyla, müstafi addedilmesine sebebiyet vermiştir.^{34,35}

Adaylara gerçek bir kişi tarafından yapılan her türlü bağışın genel toplamı, izin verilen harcamalar toplamının % 20'si ile sınırlanmış olup, bu miktar, yasaya göre, yaklaşık 20.000 Frank tutarındadır.³⁶

Seçim yasasının propaganda bölümünde yer alan 50-1. ila 52-1 maddelere göre, seçim ayının üç ay öncesinden başlayarak seçimin ilk tur oylamasının yapıldığı güne kadar, aday veya aday listelerinin tanıtılması yararına seçim propagandasında kullanılmak üzere, telefon etmek veya ücretsiz hatları kullanmak ile basın veya her türlü görüntülü ve sesli iletişim araçlarıyla ticari reklam yasaklanmıştır.³⁷ Bu durumda, tanıtım amacıyla hiçbir basın kuruluşuna ilan verilememekte, ancak bu bağışın toplanması için³⁸ adayın anlaştığı şirketin açtığı hesap numarası ve benzeri bilgilerin yer aldığı ilanlar verilmektedir.

bb) Siyasi Partiler veya Gruplara Yapılan Bağışlar

Siyasi partiler veya grupların gerçek kişilerden mali vekilleri aracılığıyla bağış toplamalarına bazı sınırlamalar getirilmiştir.

Bu sınırlamalara göre, bir gerçek kişi yıllık, aynı siyasi partinin veya ona bağlı bölge teşkilatları veya organlarının mali vekillerinin (mali müşavir veya finansman şirketi) yararına sadece 50.000 Frank'ı aşmayan bir bağışta bulunabilir. Partilere veya gruplara yapılan 1.000 Frank'ın üzerindeki bağışlar çekle yapılmak durumundadır.³⁹⁻⁴⁰

c) Devlet Yardımları

Devlet Yardımları hem adaylara, hem de partilere ve siyasi gruplara yapılmaktadır.

ca) Adaylara Yapılan Yardım

Seçim yasasının 52-11. maddesinin birinci fıkrası kampanya hesaplarında yer alan adayların harcamalarına Devlet tarafından hazine (ödeme) yardımı (un remboursement forfaitaire) yapılmasını öngörmektedir.

Devlet, seçime giren adayların yardım almasını, belli bir harcama tavana ve bazı şartlara bağlamıştır. Bu yardımlar bütçe kanunu tasarısında gösterilmektedir.⁴²

Yerel ve yasama seçimlerinde adaylara yapılan sözkonusu yardım bedelinin ödenmesi, valilik kanalı ile olmaktadır. Bu ödeme, seçim yasaasının kağıt, afiş ve basımla ilgili 167. 216. 242. 355. ve 377. maddeleriyle⁴³ öngörülen propaganda harcamalarının karşılanması, yardımın dışındadır.⁴⁴

Öte yandan, Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ise hesapların incelenmesi ve hazine yardımı verilmesi, Anayasa Konseyinin yetkisi dahilinde ve merkezi idare tarafından her adaya verilen hazine yardımlarının ilk avansları hesaptan düşüldükten sonra havale edilmektedir. Valiliğin bu işlemde bir fonksiyonu bulunmamaktadır. Avrupa Parlamentosu üyelerinin alacakları yardım da, merkezi idare tarafından gerçekleştirilmektedir.⁴⁵

caa) Adayın Hazine Yardımı Alma Hakkı

Devlet tarafından yapılan yardımı almayı adayların hak etmesi için, gerektiğinde birinci tur oylamada dağılan oyların en az % 5'ni almaları zorunludur. Aday, seçim yasaasının 52-11 ve 52-12 maddeleri hükümlerine (yaptırımlarına) riayet etmez ise, yani, kampanya hesabını verilen zaman ve şekilde teslim etmez ise, hesabı reddedilir veya harcama üst sınırını aşarsa, hazine yardımı hakkını kaybeder. Yardımın verilmesi adayın kampanya hesabının Siyasi Finansman ve Kampanya Hesapları Milli Komisyonu tarafından onanmasından sonra ancak mümkün olabilir.⁴⁶

Bu yardımın yapılması üstelik, adayın mal varlığı bildirimini verme yükümlülüğü var ise, aday tarafından mal varlığı durumu ile ilgili beyanın verilmesine bağlıdır. Adaydan, bu bildirim yapıldığına dair kanıtlayıcı alındı belgesini (makbuzu) göstermesi istenir. Şayet bildirim verme yükümlülüğü yoksa, aday, yükümlülüğü olmadığını belirten imzalı bir belgeyi (Une atestation sur l'honneur) temin edecektir.⁴⁷

Seçim yasaasının 52-11-1. maddesinde ele alındığı üzere, hazine yardımının (un remboursement forfaitaire) en yüksek miktarı, uygulanan seçim harcamaları tavanının % 50'sidir ve her hal ve karda, kampanya hesabında belirtilen harcamalarda olduğu gibi, adayın kampanya hesabı harcamaları miktarını geçemez.⁴⁸

Öte yandan, Anayasa Konseyi kararı ile, Devlet tarafından yüklenilen götürü yardımın gerçek kişi veya hükmi şahsiyeti zengin etmeye yönelik olmamasının üzerinde durulmuştur.⁴⁹

Sözkonusu miktarlar (hazine yardımları), yukarıdaki görüşler göz önünde bulundurulmak suretiyle, Siyasi Finansman ve Kampanya Hesapları Milli Komisyonunun, inceleme sonrası hesap hakkındaki kararıyla birlikte, adayların hesaplarını detaylı olarak gösteren bir bilanço valiliğe göndermesiyle ve yasaya aykırılık durumunda, kampanya hesabı hakkında seçim yargıcının kararı belli olmasıyla birlikte adaylara havale edilmektedir. Yasaya aykırılığın olmadığı durumda ve şayet Komisyon, seçim yasaasının 52-15. maddesinin ikinci fıkrasınca, hesabın tesliminden itibaren kendisine verilen altı aylık sürede karar vermemiş ise, hesap onanmış sayılmaktadır. O halde bu durumda, valilik, Siyasi Finansman ve Kampanya Hesapları Milli Komisyonundan, hesapla ilgili belgelerin zamanında gönderilmesi için talepte bulunmaya özen gösterecektir.⁵⁰

Hazine yardımını edinmek için adayların, bu konuda valilik nezdinde yazacakları özel hiç bir talepleri bulunmamaktadır. Bununla birlikte, adayların kesin listesi ortaya çıkınca, harcamaların ödenmesinde hiç bir gecikmenin ortaya çıkmaması amacıyla, ilgililerden banka veya posta hesabı kimlik bilgilerini istemesi, valiliğe tavsiye edilmektedir.⁵¹

cab) Hazine Yardımının Hesaplanması

Siyasi Finansman ve Kampanya Hesapları Milli Komisyonu, gerekirse düzeltmeden sonra, onamadan geçmiş kampanya hesaplarındaki gelir ve giderlerin kaynağını detaylı olarak gösteren bir bilanço altında saymanın onama kararlarını valiliklere ibraz eder.⁵²

Bu bilanço (çizelge), bir taraftan, adayın beyan ettiği ve gerekirse düzeltmeden sonra onayladığı kampanya hesaplarını, diğer taraftan, adayın gelirlerini ayrı ayrı gösterir. Bu tabloda her şey cinsine göre sınıflandırılmıştır: taşradaki gerçek kişi bağışları, adayın şahsi katkısı, parti katkısı ve diğer gelirler. Ayrıca, bilançoya düzeltme sonrası bir değer ve gelirlerin toplam miktarı ilave edilir. Adayın şahsi katkısı (top-

lam), aday tarafından uygulanan finansman mekanizması ne olursa olsun, özellikle alabildiği borçların (ödünçler), muhtemelen karşılamak yükümlülüğünde olduğu borçların ve mal varlığından gelen maddi miktarın birleşimidir. Siyasi partinin katkısı, kesin bir nakit olarak değerlendirilmek durumundadır, aksi halde, şahsi katkının içinde hesaplanır. Adayın kampanya hesabının bakiyesi, yukarıda belirtilen gelir ve giderlerin arasındaki bakiyeden ileri gelmekte ve gerçeklere uygun olarak veya denk olarak ortaya çıkmaktadır.⁵³

Bakiye, birleşik bilançoların (çizelgelerin) hazırlanması amacıyla Siyasi Finansman ve Kampanya Hesapları Milli Komisyonunca uygulanan yöntemden (mantıktan) ortaya çıkmaktadır. Buna göre kampanya hesabının içeriğine bakmayan ve adayın hazine yardımını temin etmekle görevlendirilen valilik, bu miktarın hesaplanması amacıyla, kolonun bir tarafında "şahsi katkıyı (toplam), diğer tarafında "kampanya hesabının bakiyesini" gösteren bilançonun, uygulamada, sadece rakamlarını dikkate almaktadır.

Önceki paragrafta belirtildiği gibi, adayın hazine yardımı alma hakkı teorik olarak bir defa düzenlenir ve yardım miktarı, şüphesiz, katıldığı seçim bölgesinde uygulanan kampanya hesaplarının tavanının % 50'si sınırındaki "kampanya hesabı bakiyesi" kolonunda kayıtlı ve "şahsi katkısı (toplam)" kolonunda kayıtlı miktarların arasındaki cebirsel farka eşittir. Eğer işlemin sonucu eksi (-) veya denk (0) ise doğal olarak, yardım yapılmamaktadır.⁵⁴ Bu incelemenin sonunda, 1997 yılı Mayıs ve Haziran aylarında yapılan seçimlerde, Siyasî Finansman ve Kampanya Hesapları Milli Komisyonunca kullanılan bilanço (çizelge) modeli ekte sunulmaktadır. (Ek-1)

cb) Siyasî Partilere Yapılan Yardım

Siyasî partilere devlet tarafından doğrudan yapılan hazine yardımı, 11 Mart 1988 tarihli ve 88-227 sayılı kanunun 8 ila 10. maddeleriyle belirlenmektedir ve iki eşit parçaya ödenir.⁵⁵

Yardımanın birinci kısmı, Millî Meclis üyelerinin yenilenmeleri amacıyla yapılan en son seçimlerde, aşgari (en az) 50 seçim bölgesinde

adaylar gösteren siyasî parti veya gruplara tahsis edilir.

Bununla birlikte, bu şart, sadece, bir veya bir çok il veya deniz aşırı bölgelerdeki meclis seçimlerinde adaylar gösteren parti veya gruplara uygulanmaz. Bu durumda, özellikle deniz aşırı bölgelerdeki partiler, sadece bir seçim bölgesinde aday gösterebilirler, hazine yardımından faydalanabilmekteler.

Yardımlardan yararlanan partiler arasında hazine yardımının birinci yarısının paylaşılması, adayların, seçim yasağının yürürlükteki 128. maddesine göre seçilmemiş ilan edilmeleri kaydıyla, bu partileri bildiren adaylarca, dikkate alınan meclis seçimlerinin birinci turunda elde edilen oyların sayısına orantılı olarak yapılır.⁵⁶

Bu paylaşımı yapmak amacıyla, milletvekili seçimlerine katılan adaylar, şayet var ise, adaylık başvurusunda, katıldıkları siyasî partiyi veya grubu belirtirler.

Hiçbir özel hüküm, bu katılım başvurusu şeklini belirlemez. Bu başvuru, birinci tur oylama için, adaylık başvurusunun bir ögesini oluşturur (teşkil eder) ve başvuruya aynı zamanda teslim edilir. Siyasî bir parti veya gruba katılım talebi, bizzat adaylık başvurusunda veya bu başvurudan ayrı olarak uygun verilen bir belgede gösterilebilir.

Bu durumda adayların dikkati şu noktalara çekilmek durumundadır:

1. Katılım bildirimini isteğe bağlıdır (ihtiyaridir). Katılım beyanı vermeyecek olan bir adayın aldığı oylar, hazine yardımının paylaşımının hesaplanmasında hesaba katılmaz.

2. Katılım bildirimini, adayın taşıdığı görüşe partiye bağlı değildir. Belli bir görüşü olmayan (partisi olmayan) bir aday, öyle ki, seçtiği bir partinin finansmanına oylarının katkıda bulunması için, gerçekten bir katılım beyanı verebilir. Aynı şekilde, örneğin, "sol birliğin" bir adayı, belirli bir partinin yararına oylarının hesaplanmasını talep edebilir, vb. gibi. Katılım beyanı, hiç bir bakımdan ne bir parlamenter gruptan seçilmiş bir adayın kaydını, ne hazine yardımının ikinci kısmının paylaşılması için,

ilk defa seçilmiş adayın vereceği katılım beyanını önceden ortaya koymaz.

3. Parti veya gruba katılım tek olmalıdır. Yasa, adaylık başvurusu sırasında, aynı adayın, birden fazla parti veya gruba katılmak istemesini önlemektedir. Zaten, aday tarafından verilen beyan açık ve hiç bir şekilde çok isimli olmamalıdır. Örneğin, şayet bir aday, katıldığı parti olarak "UDF-FR" ismini beyan ederse, oylarının UDF veya Cumhuriyetçi partinin lehine hesaba katılmasını istemesi veya istemesini belirtmesi mümkün olmayacaktır. Bu durumda, bu partilerden biri veya diğeri için, sözkonusu oylar " kaybedilmiş" olacaktır.

4. Netice itibariyle, adaylık başvurusu sırasında verilen katılım beyanı kesindir. Yasa, gerçekten, adayın, önceki beyanından sonra vazgeçebileceği hiç bir uygulamayı öngörmez. Bu demektir ki, Meclis genel seçimlerinin birinci tur oylaması için tescil edilmiş beyanlar, bütün yasama süresince, hazine yardımının birinci kısmının paylaşımını şekillendirmektedir. Aynı şekilde, hiçbir ara meclis seçimi sonuçları, hazine yardımının birinci kısmının hesaplanmasında dikkate alınmaz.^{57 58}

Yardımanın ikinci kısmı, her yılın Kasım ayında, meclis bürosuna bildirdikleri partilerine veya gruplarına kayıtlı veya katılan milletvekili ve senatörlerin sayısına orantılı olarak, *yardımın birinci kısmından yararlanan* siyasi partilere ve gruplara verilir.⁵⁹ Ancak seçilen her parlamenter, sadece kayıtlı olduğu veya katıldığı tek parti veya grubun adını bildirebilirler.

Milli Meclisin feshedilmesi ve henüz toplanamaması halinde, milletvekilleri seçimini takip eden ikinci Perşembe'den itibaren, bir aylık sürede katılım beyanlarını vermek durumundadırlar.⁶⁰

Meclis ve Senato Bürosu, verilen beyanlardan çıkan sonuçlara göre, siyasi parti ve grupların dağılımını Başbakana bildirir ve partilere veya gruplara yapılan yardımlar, her yıl bütçe kanun tasarısına eklenen ek öneride açık bir şekilde gösterilir.⁶¹

cc) Devlet Yardımlarının Sarfedilmesinin Kontrolü

Siyasî parti veya grupların hesaplarının kontrolü, Siyasî Finansman ve Kampanya Hesapları Milli Komisyonunca yapıldığından, siyasi partilere yapılan yardımlar Sayıştay'ın incelemesi dışında tutulmaktadır.⁶²

d) Hükmi Şahsiyetlerin Yardımları

Seçim yasasının 52-8. maddesinde belirtildiği üzere, siyasi partiler ve gruplar dışındaki hükmi şahsiyetler, adayların siyasetinin finansmanına katkıda bulunamazlar. Bu yasa ilk çıktığında, sözkonusu hükmi şahsiyetlerin yardımında bulunabilmesi sözkonusu iken, 1995 yılında, 95-65 sayılı kanunla yasak getirilmiştir. Sözkonusu 52-8. maddenin ikinci fıkrası şu şekilde düzenlenmiştir:

*"Siyasî partiler veya gruplar dışındaki hükmi şahsiyetler, bir adayın seçim kampanyası hesabına, hangi şekil altında olursa olsun, ne ona bağış vererek, ne de ona gelir, hizmet veya mevcut uygulamalar dışında düşük fiyatlarla doğrudan veya dolaylı olarak diğer imkanlar sağlayarak katılamazlar."*⁶³

88-227 sayılı kanunun 11-4. maddesinin ikinci fıkrasına göre gerçek kişiler dışındaki hükmi şahsiyetler siyasi partilerin ve grupların da finansmanına hangi şekilde olursa olsun, onların finansman şirketine veya mali müşavirine bağış yaparak, ne de onlara piyasadaki uygulamanın dışında düşük fiyatla doğrudan ve dolaylı hizmet veremezler.

Bu yasaklama yasal şekli ne olursa olsun bütün hükmi şahsiyetleri kapsamaktadır. Örneğin: Halk dernekleri, değişik ticari kuruluşlar, anonim şirketler, 1 Temmuz 1901' lilerin kanun dernekleri, kamu yararına kurulan vakıflar, şirketlerin vakıfları, kooperatifler vb.

Bir hükmi şahsiyet olan siyasi partiler ve gruplar (Bir parti diğer bir partinin finansmanına katkıda bulunabilir.) ve doğal olarak amacı bağış toplamak olarak belirtilen partilerin kendi öz finansman şirketleri de bu yasağın dışında bırakılmışlardır.^{64 65}

e) Yabancı Ülkelerden Yardım

Seçimlere katılan adayların, siyasi partilerin, yabancı ülkelere ve onların hükmi şahsiyet-

lerinden bağış veya hizmet yardımı alması yasaklanmıştır.⁶⁶

f) Üyelik Âidatlarından Gelen Yardımlar

Bir partiye veya gruba verilen üyelik âidatları, bir bağış olarak adlandırılmamaktadır. Çünkü, bu siyasi organın düşüncelerini paylaşan üyenin, partiye üye olmasının bir gereğidir. Bu âidatlar, Anayasanın 4. maddesindeki, siyasi partiler ve gruplar kendiliğinden oluşurlar ve faaliyetlerini serbestçe yürütürler ibaresi uyarınca, partinin belirlediği şartlara, miktara göre tahsil edilir. Ancak, burada üzerinde özellikle durulması gereken husus, âidatın miktarının yasanın belirlediği tavanı aşmayacak olmasıdır.⁶⁷

3. Seçim Harcamaları Tavanının Güncelleştirilmesi

Hayat pahalılığındaki göstergelere göre, her üç yılda bir, seçim harcamalarının üst sınırı güncelleştirilmektedir. 29 Ocak 1993 tarihli yasa, 21 ve 28 mart 1993 Millet Meclisi üyelerinin yenilenmesi seçimlerinden sonra yürürlüğe girmiş ve 3 yıl sonra mevcut kanun maddesinin son fıkrası uyarınca, 27 Mart 1996 tarihli ve 96-250 sayılı kararname ile güncelleştirilmiştir.⁶⁸ Ayrıca, ihtiyaç duyuldukça, Danıştay'ın kararı ile, yasanın uygulanmasında da değişikliğe gidilebilecektir.⁷⁰

Notlar

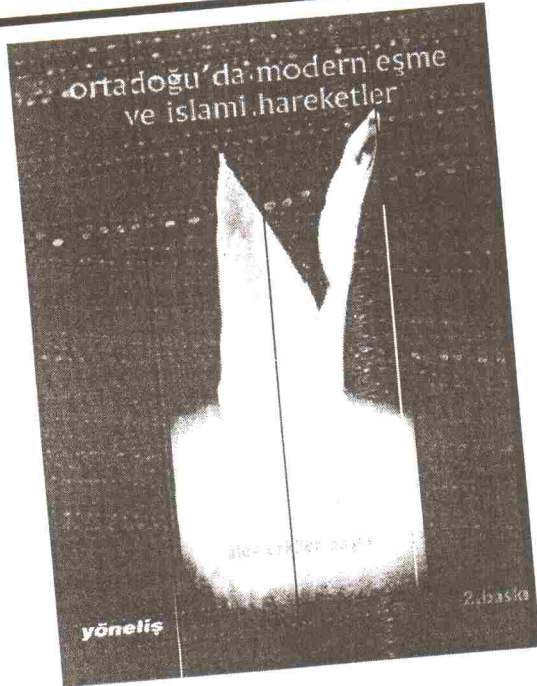
1. Faruk GENÇKAYA, *Siyasî Partilere ve Adaylara Devlet Desteği, Bağışlar ve Seçim Giderlerinin Sınıflandırılması, Karşılaştırmalı Bir İnceleme ve Türkiye İçin Bir Öneri*, Tesav Vakfınca Düzenlenen 5-6 Haziran 1999 tarihli Sempozyumda Sunulan Tebliğ), 3.
2. France, Ministère Des Affaires Etrangères, *La Vie Politique* (Paris, Nouvelle Edition, 1999), 84.
3. Ahmet YILDIZ, *Siyasî Partilerin Finansmanı (Almanya, İtalya, İngiltere, Fransa ve ABD Örnekleri)*, (TBMM Kütüphane ve Dökümantasyon Müdürlüğü Araştırma Servisi Yayını, 1996), 25.
4. France, Ministère des Affaires Etrangères: a.g.e., 83.
5. Ahmet YILDIZ, a.g.e., 25.
6. Pierre JOXE, *Projet de Loi (Kanun Tasarısı)*, No: 798 : *Relatif a la Limitation des Dépenses Électorales et a la Clarification du Financement des Activites Politiques*, 3 (Sözkonusu "Kanun Tasarısı" Başbakan Michel RO-CARD adına, İçişleri Bakanı Pierre JOXE tarafından

Meclise sunulduğundan, bu tasarıya atıflar onun adına yapılacaktır.)

7. Pierre JOXE, a.g.k.t., 3.
8. Pierre JOXE, a.g.k.t., 3.
9. Pierre JOXE, a.g.k.t., 3.
10. Pierre JOXE, a.g.k.t., 3.
11. Pierre JOXE, a.g.k.t., 4.
12. Pierre JOXE, a.g.k.t., 4.
13. Pierre JOXE, a.g.k.t., 5.
14. Pierre JOXE, a.g.k.t., 5.
15. Pierre JOXE, a.g.k.t., 6.
16. Pierre JOXE, a.g.k.t., 6.
17. Pierre JOXE, a.g.k.t., 6.
18. Pierre JOXE, a.g.k.t., 7.
19. Pierre JOXE, a.g.k.t., 7.
20. Faruk GENÇKAYA, a.g.e., 4.
21. *Code Électorale, Législation et Réglementation*, (Paris, Les Éditions des Journaux Officiels, 1999), 51.
22. *Code Électorale, Législation et Réglementation*: a.g.e., 51.
23. *Code Électorale, Législation et Réglementation*: a.g.e., 55-56.
24. *Code Électorale, Législation et Réglementation*: a.g.e., 447-448.
25. *Code Électorale, Législation et Réglementation*: a.g.e., 56.
26. *Code Électorale, Législation et Réglementation*: a.g.e., 448-449.
27. *Code Électorale, Législation et Réglementation*: a.g.e., 56.
28. *Code Électorale, Législation et Réglementation*: a.g.e., 630.
29. France, Ministère des Affaires Étrangères, a.g.e., 71.
30. *Financement des Campagnes Électorales et des Partis Politiques*, Legistation et Réglementation (Paris, Les Éditions des Journaux Officiels, 1997), 34 .
31. *Financement des Campagnes Electorales et des Partis Politiques*: a.g.e., 35-37.
32. *Code Électorale, Législation et Réglementation*: a.g.e., 451.
33. *Code Électorale, Législation et Réglementation*: a.g.e., 54.
34. *Code Électorale, Législation et Réglementation*: a.g.e., 451.
35. *Code Électorale, Législation et Réglementation*: a.g.e., 54.
36. *Code Électorale, Législation et Réglementation*: a.g.e., 54.
37. *Code Électorale, Législation et Réglementation*: a.g.e., 50.
38. *Code Électorale, Législation et Réglementation*: a.g.e., 55.
39. *Code Électorale, Législation et Réglementation*: Madde 11-4/ 1, a.g.e., 652.
40. *Code Électorale, Législation et Réglementation*: Madde 11-4/ 1, a.g.e., 652.
41. *Code Électorale, Législation et Réglementation*: a.g.e., 56.

42. Code Électorale, Législation et Réglementation: a.g.e., 91,108,119,165,172: Sözkonusu maddelerin ortak içeriği: "Yapılan seçimlerde en az %5 oy alan adayların, afiş asma masraflarını olduğu gibi, kağıt masrafı, oy pusulası basım ücreti, afiş ve bildirilerinin ücretleri Devlet tarafından karşılanır."
43. Code Électorale, Législation et Réglementation: a.g.e., 471.
44. Code Électorale, Législation et Réglementation: a.g.e., 473.
45. Code Électorale, Législation et Réglementation: a.g.e., 471.
46. Code Électorale, Législation et Réglementation: a.g.e., 471.
47. Code Électorale, Législation et Réglementation: a.g.e., 471.
48. Code Électorale, Législation et Réglementation: a.g.e., 471-472: Anayasa Konseyinin 10 Mart 1988 tarihli ve 88-242 sayılı kararı ve bu kararı teyid eden 11 Ocak 1995 tarihli ve 95-363 sayılı karar.
49. Code Électorale, Législation et Réglementation: a.g.e., 472.
50. Code Électorale, Législation et Réglementation: a.g.e., 472.
51. Code Électorale, Législation et Réglementation: a.g.e., 472.
52. Code Électorale, Législation et Réglementation: a.g.e., 472.
53. Code Électorale, Législation et Réglementation: a.g.e., 473.
54. Code Électorale, Législation et Réglementation: a.g.e., 649.
55. Code Électorale, Législation et Réglementation: a.g.e., 649-650.
56. Code Électorale, Législation et Réglementation: a.g.e., 478-479.
57. Code Électorale, Législation et Réglementation: Madde 9-2, a.g.e., 650
58. Code Électorale, Législation et Réglementation: Madde 8-2/2, a.g.e., 649.
59. Code Électorale, Législation et Réglementation: a.g.e., 479.
60. Code Électorale, Législation et Réglementation: Madde 9-3-7, a.g.e., 650.
61. Code Électorale, Législation et Réglementation: a.g.e., 650.
62. Code Électorale, Législation et Réglementation: a.g.e., 54.
63. Code Électorale, Législation et Réglementation: a.g.e., 480.
64. Code Électorale, Législation et Réglementation: Madde 11-4/2, a.g.e., 652.
65. Code Électorale, Législation et Réglementation: Madde 11-5, a.g.e., 652.
66. Code Électorale, Législation et Réglementation: a.g.e., 481.
67. Code Électorale, Législation et Réglementation: a.g.e., 448.
68. Code Électorale, Législation et Réglementation: a.g.e., 56.
69. Financement des Campagnes Électorales et des Partis Politiques, a.g.e., 35.

Türkiye'de İslami hareketler, 1960'larda olduğu gibi, toplumun "cahil" ve "kandırılmaya açık" kesimlerini istismara yönelik tertipler olarak değil; aydınların "dini-namik güçler" olarak adlandırmayı sevdikleri kesimlerin entelektüel eğilimleri ve tercihleri noktasında ele alınmaya başlanmıştır. İslami hareketler, üniversite/ yüksek okul öğrencisi ya da mezunu olan, genellikle de laik eğitim veren okullardan gelen, kır kökenli olsa bile bugünü ve geleceği açısından kentli / orta sınıfa mensup, bu yönleriyle de gelecekte toplumda önemli konumlarda bulunmaya aday kesimler tarafından taşınmaktadır artık. "Eski düzene dönmede çıkarları olan" kesimlerden değildir bu insanlar. Marjinal olmadıkları gibi, toplum-dışı kalmış kesimlerden de değildirler. Oysa, sosyoloji literatürü bize bu kesimlerin İslami hareketlere katılmayacaklarını söylüyor. Sosyolojik genellemelere karşın, bu kesimlerin İslami hareketler içinde yer alıyor, ya da almaya devam ediyor oluşları, olgunun farklı bir perspektiften ve daha yakından / içeriden bir bakışla incelenmesi gerektiğini göstermektedir.

Yöneliş Yayınları: Vatan Cad
Şehit Pilot Mahmut Nedim Sok. No: 15/3 34000
Aksaray- İstanbul Tel: 212. 5240776 Faks: 212.5235887